

MEDZINÁRODNÁ SOCIÁLNA PRÁCA A MEDZINÁRODNÁ SOCIÁLNA POLITIKA. MÔŽE BYŤ SOCIÁLNA PRÁCA „NEMEDZINÁROD- NÁ?“

*International social work and international social policy.
Can social work be "non-international"?*

Kvetoslava REPKOVÁ

ABSTRAKT

Autorka sa v príspevku inšpiruje vymedzením medzinárodnej sociálnej práce, ktoré bolo aplikované začiatkom minulej dekády pre účely prípravy významnej publikácie *Handbook of International Social Work* (Healy a Link 2012). V rámci vzájomne sa podmieňujúcich súvislostí medzi sociálnou prácou a sociálnou politikou si kladie otázku, „či môže byť sociálna práca 'nemedzinárodná', ak je jej prax významne determinovaná sociálno-politickými rámcami, a tieto, aj keď slúžia pre účely prijímania národných, lokálnych či organizačných riešení, sú nejakým spôsobom ukotvené v medzinárodnom hodnotovom a ideologickom prostredí a dokumentoch. Vzťah (medzinárodnej) sociálnej práce a (medzinárodnej) sociálnej politiky premietnutej do národných či lokálnych riešení ilustruje na príklade európskej kohéznej sociálnej politiky. V závere krátko diskutuje k výzvam témy pre vzdelávanie v sociálnej práci.

Kľúčové slová: Sociálna práca. Internacionalizácia. Sociálna politika. Kohézia.

ABSTRACT

In this paper, the author is inspired by the definition of international social work that was used at the beginning of last decade to issue the influential publication *Handbook of International Social Work* (Healy and Link 2012). Drawing on the acknowledged relationships between social work and social policy, the author asks "whether social work can be 'non-international' if its practice is significantly determined by socio-political frameworks, and these, while serving to adopt national, local or organisational solutions, are in some way anchored in international values, ideological context and documents. The relationship between (international) social work and (international) social policy translated into national or local solutions is illustrated by the example of European cohesion policy. In the conclusion, the author briefly discusses the challenges of the topic for the education in social work field.

Key words: Social Work. Internationalization. Social Policy. Cohesion.

ÚVOD

V reakcii na možnosť zúčastniť sa medzinárodného sympózia pod názvom *Medzinárodná sociálna práca* nám akosi automaticky asociovala otázka „či môže byť sociálna práca nemedzinárodná?“. Pripúšťame, že to mohlo byť podmienené aj našou dlhodobou orientáciou na študijné predmety zamerané na problematiku

sociálnej politiky, jej systému, zhmotnenia v sociálno-politických dokumentoch a na previazanosť sociálnej politiky a sociálnej práce v systémovej perspektíve. Súvisiace mohlo byť aj praxeologické hľadisko, kedy sa opakovane presviedčame o tom (a snažíme sa k tomu počas štúdia viesť aj študentov a študentky sociálnej práce), že akékoľvek intervenovanie metódami a nástrojmi

sociálnej práce má svoje sociálno-politické a legislatívne ukotvenie, že je legitimizované sociálno-politickými prioritami vymedzenými na rozličných úrovniach nášho profesijného angažovania (bližšie pozri Repková 2016). Prístup postavený na význame sociálnej politiky pre sociálnu prácu¹ presadzujeme napriek skúsenostiam, že v komunite sociálnych pracovníkov a pracovníčok môže vyvolávať takéto legalistické podmieňovanie ich odbornej činnosti určitú nevôľu a snahu emancipovať sa od neho odvolávaním sa primárne na etickú, nie legalistickú podstatu sociálnej práce (Smutek 2013).

Cieľom príspevku je objasniť, ako sa premieta faktor vzájomného podmieňovania sociálnej politiky a sociálnej práce v kontexte internacionalizácie sociálnej práce a čo to môže implikovať pre vzdelávací proces. Venujeme sa vybraným terminologickým otázkam, ale aj niektorým globálnym výzvam, ktoré boli v predchádzajúcom období identifikované v odbornej spisbe a ktorým čelí sociálna práca v rámci jej holistického prístupu človeka - v - prostredí (Payne 2023). Na príklade *kohéznej politiky EÚ* a naplňania implementačných cieľov *Európskeho piliera sociálnych práv* (EK 2021) dokumentujeme vzájomnú previazanosť sociálnej politiky a sociálnej práce, a to ako na medzinárodnej, tak na národnej úrovni. V závere krátko diskutujeme implikácie pre pregraduálne vzdelávanie v sociálnej práci.

1 Teoretické východiská

Healy (2012) vo významnom diele zo začiatku minulej dekády venovanom medzinárodnej sociálnej práci - *Handbook of International Social Work. Human Rights, Development, and the Global Profession* – poukazuje na to, že nie je jednoduché prijať nejakú jednotnú definíciu **medzinárodnej sociálnej práce** (ďalej len „MSP“), keďže existujúce a v odbornej spisbe dostupné definície sú zo svojej povahy viacdimenziálne. Definície možno kategorizovať na všeobecné alebo špecifické;

široko vymedzené alebo úzko vymedzené; či funkcionálne alebo také, ktoré sú založené na hodnotách. Pre účely prípravy diela bol napokon aplikovaný *multidimenzionálny koncept MPS* integrujúci teóriu, prax a hodnoty. Podľa tohto konceptu je „*Cieľom MSP podpora globálnej sociálnej spravodlivosti a ľudského blahobytu a zabezpečenie trvalej relevantnosti lokálnych postupov zohľadňovaním globálnych skutočností, ktoré ovplyvňujú lokálne podmienky*“ (Healy 2022, s. 12). V rámci skôr popisnej definície MSP boli zosumarizované jej centrálné východiská a charakteristiky:

- nazeranie na globalizáciu spôsobom, kedy sa uznáva jej vplyv na ľudský blahobyť;
- prax, vrátane lokálne založenej praxe, ktorá sa inšpiruje medzinárodným poznaním;
- prax, záujem a činnosť (akcia) zameraná na sociálne otázky, ktoré ľudia zažívajú globálne;
- účasť v medzinárodných profesionálnych organizáciách a dialógu;
- prístup k sociálnej práci ako ku globálnej profesii;
- podpora spoločenského rozvoja a ľudských práv;
- budúce akcie zamerané na globálnu zmenu.

Explicitným poukazovaním na súvislosti MSP s dopadmi globalizácie a výzvami na ich riešenie sa podnietila aj diskusia k pojmu *globálna sociálna práca*. Tento sa niekedy používa ako synonymum pojmu MSP, napriek tomu, že zachytáva ešte komplexnejšiu (globálnu) víziu a perspektívu ako druhý menovaný pojem. Aj preto Healy (2012) hovorí o možných limitoch využiteľnosti pojmu *globálna sociálna práca* a preferuje skôr pojem MSP. Podľa autorky tento pojem v sebe integruje aj aspekt „národného“, čím sa uznáva suverenita a dominancia národných ideálov a riešení v rámci širších medzinárodných (globálnych) vzťahov a súvislostí. S takýmto prístupom a interpretáciou napokon

¹ Weiss, Gal a Katan (2006) používajú priamo spojenie „*Social Policy for Social Work*“ (*Sociálna politika pre sociálnu prácu*).

korešponduje aj všeobecne známe a rozšírené globálne vymedzenie samotnej sociálnej práce, ktoré končí dovetkom, že praktická aplikácia tohto pojmu spracovaného pre globálne účely môže byť uspokojená na potreby, ktoré sú aktuálne pre národnú alebo regionálnu úroveň (voľne podľa IFSW 2014). Sumárne teda možno povedať, že keď hovoríme o MSP, máme na mysli všeobecne (globálne/medzinárodne) akceptované parametre (ciele, hodnoty, princípy, problémy a výzvy) sociálnej práce, pri zohľadňovaní suverenity riešení, ako tieto ciele, hodnoty a princípy presadzovať v národnej, regionálnej, lokálnej či organizačnej praxi.

A ako do tohto výkladového konceptu vzťahu medzi medzinárodným a národným zapadá **sociálna politika**? Weiss, Gal a Katan (2006) ponúkajú pomerne jednoduchú odpoveď: zapadá tým, že sociálnym pracovníkom a pracovníčkam pomáha chápať vplyv sociálnych štruktúr a sociálnej politiky na užívateľov jej služieb, teda vzťah medzi sociálno-politickým smerovaním a individuálnymi problémami ľudí; a zapadá aj tým, že sociálnym pracovníkom a pracovníčkam umožňuje angažovať sa v sociálno-politickej praxi. Otázka neustálej interakcie a previazanosti sociálnej politiky a sociálnej práce je v odbornej spisbe pomerne bohato rozpracovaná. Poukazuje na ňu aj Smutek (2013), hoci pripomína ich rozdielny predmet záujmu: kým sociálna politika sa zameriava na širšie sociálne problémy, sociálna práca tieto problémy študuje a rieši v kontexte individualizovaných životných situácií ľudí, najmä tých, ktoré dopadajú na cieľové skupiny sociálnej práce nepriaznivo.

V prepojenosti sociálnej politiky ako „rámca pre akciu“ a sociálnej práce ako „akcie determinovanej rámcom“, zároveň, poskytujúcej rámec na základe akcie podnety a inšpirácie k ďalšiemu rozvoju, leží sociálno-konštruktívna podstata sociálnej práce. Podľa Paynea (2005) sa prepojenie komplexu sociálnych štruktúr (rámec) a činnosti jednotlivých aktérov (akcie) odohráva na troch úrovniach/poliach/arénach:

- na *sociálno-politickom* a *ideologickom* *poli* (ide o

usmerňovanie „politiky“ a činnosti konkrétneho poskytovateľa služieb sociálnej práce obsahom širšieho sociálno-politického diskurzu; sociálni pracovníci a pracovníčky sa v rámci tohto poľa angažujú cez profesionálne organizácie a asociácie ako aktivisti, obhajcovia či organizátori ovplyvňujúci širšie politiky a tým celkové podmienky pre činnosť poskytovateľov);

- na *profesionálnom poli konkrétnych poskytovateľov* (sociálni pracovníci a pracovníčky ovplyvňujú napr. cez odborové organizácie a sociálny dialóg rozličné aspekty, ako bude sociálna práca v organizáciách fungovať);
- na *poli priamych intervencií a vzťahov medzi klientom a sociálnym pracovníkom*.

Identifikáciu arén sociálneho konštruovania sociálnej práce považujeme za kľúčovú aj z hľadiska témy internacionalizácie sociálnej práce. Nepoukazuje totiž len na neustále konštruovanie vzťahov medzi tromi základnými elementmi profesijnej praxe - klientom, sociálnym pracovníkom a poskytovateľom. Ide aj o komplexnejšie ponímanie vzťahov medzi širšími spoločenstvami ľudí, ich spoločnými (podobnými) sociálnymi problémami a o snahu riešiť ich koordinovaným spôsobom cez komplexnejšie sociálno-politické dokumenty a programy. A to je aj príklad kohéznej politiky EÚ, na ktorej krátko zdokumentujeme vzájomne podmieňujúci vzťah medzi medzinárodným a národným (pri súčasnom rešpektovaní lokálnych riešení), zároveň vzťah sociálnej politiky a sociálnej práce formovaný z medzinárodnej perspektívy.

2 Kohézná európska politika – príklad internacionalizácie problémov sociálnej politiky a sociálnej práce

Kohézia (súdržnosť, celistvosť, jednotnosť) tvorí významný hodnotový rámec, zároveň aj obsah kohéznych politík EÚ, pričom preniká do sociálnych politík štátov, regiónov a samosprávy (Tkáč 2017).

Podporou sociálnej kohézie sa umožňuje dosahovať sociálna spravodlivosť (zabezpečovanie príležitostí pre všetkých na rovnakom základe) ako primárny cieľ sociálnej práce (Weiss, Gal a Katan 2006). V programoch a opatreniach zameraných na podporu kohézie (na všetkých úrovniach) je zhmotnené uznanie, že sociálne problémy ľudí sú podmienené (aj) štrukturálnymi faktormi a podmienkami ich života, že tieto problémy sú podobné vo viacerých krajinách a širších spoločnostiach (sú medzinárodné) a že ich riešenie si vyžaduje koordinované riešenia, intenzívnu podporu a širšiu medzinárodnú solidaritu.

Významným hodnotovým pilierom realizácie politiky súdržnosti v EÚ je aj Európsky pilier sociálnych práv prijatý v roku 2017 a nadväzujúci *Akčný plán na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv* roku 2021 (EK 21). V rámci budovania silnej sociálnej Európy zameranej na blahobyt jej občanov a občianok boli do roku 2030 stanovené *tri cieľové hodnoty* pre oblasť zamestnanosti dospelých ľudí, ich ďalšej odbornej prípravy a pre oblasť znižovania rizika chudoby a sociálneho vylúčenia, s osobitným dôrazom na deti. *Európsky akčný plán* a ustanovené cieľové hodnoty boli pre podmienky Slovenska následne upravené v dokumente *Vymedzenie národných cieľov do roku 2030* v kontexte *Akčného plánu na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv* – návrh (Vláda SR 2021). Porovnanie cieľov je uvedené v tabuľke.

Tab. č. 1: Porovnanie EÚ a národných cieľov Európskeho piliera sociálnych práv

Ciele	EÚ	SR
Min. 78% populácie vo veku 20-64 rokov by malo byť do roku 2030 zamestnaných	78 %	76,5 %
Každoročne by sa na odbornej príprave malo zúčastňovať aspoň	60 %	50 %

60% všetkých dospelých ľudí

Do roku 2030 by sa mal znížiť počet ľudí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením aspoň o 15 mil.	15 mil., z toho 5 mil. detí	70 tisíc, z toho 21 tis. detí
--	-----------------------------	-------------------------------

Zdroje: EK 2021; Vláda SR 2021

Pre účely tohto príspevku nie je natoľko rozhodujúce, ako sú nastavené jednotlivé ciele a príslušné ukazovatele, ako skôr to, že:

- za nosné piliere ďalšieho európskeho rozvoja a podpory sociálneho blahobytu ľudí boli ustanovené oblasti, ktoré sú dlhodobejšie uznané ako globálne sociálne otázky/výzvy, a teda si zasluhujú osobitnú pozornosť a intenzívne medzinárodné úsilie (Healy a Link 2012), zároveň oblasti, ktoré predstavujú piliere zabezpečenia udržateľného globálneho rozvoja (OSN 2015);
- národné ciele boli ustanovené rozdielne od EÚ cieľov, rešpektujúc realizovateľnosť ich naplnenia v stanovenom období v národných podmienkach a pri disponibilných zdrojoch;
- všetky piliere sú významne prepojené na sociálnu prácu a odborné angažovanie sociálnych pracovníkov a pracovníčok, keďže otázky podpory zamestnanosti v individuálnych trajektóriách ľudí, ich lepšej odbornej prípravy pre potreby trhu práce, či prevencie a boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu na rozličnom základe (napr. z dôvodu veku, zdravotného postihnutia či pohlavia) predstavujú typické akčné polia sociálnej práce ako praktickej profesie, predmetu vzdelávania či ako akademickej disciplíny.

3 Diskusia a implikácie pre vzdelávanie v sociálnej práci

V našich predchádzajúcich prácach (por. Repková 2016) sme opakovane konštatovali,

že záujem o rôznorodé otázky sociálnej politiky nie je medzi študentmi a študentkami sociálnej práce veľmi rozvinutý, dokonca, že u nich môžu vyvolávať negatívne konotácie. K podobným záverom dospeli dávnejšie aj Weiss, Gal a Katan (2006), keď slabému programu zameranému na otázky sociálnej politiky v rámci vzdelávania v odbore sociálna práca pripisovali efekt nízkeho záujmu študentov a študentiek o túto oblasť, či nízku mieru jej pochopenia. Zmieňovali dokonca aj následný efekt v podobe nedostatočnej participácie sociálnych pracovníkov a pracovníčok v „sociálno-politickej aréne“ (Payne 2005), keď sa od nich očakáva, že budú vystupovať (aj) v pozícii aktivistov a aktivistiek pre sociálne záležitosti.

Nepriaznivé účinky podceňovania vzdelávania v sociálno-politickej oblasti a zdôrazňovania systémových aj praktických vzťahov sociálnej politiky a sociálnej práce sa môžu znásobovať v prípade, keď sa od študentov a študentiek sociálnej práce očakáva chápanie širších (medzinárodných) súvislostí problémov cieľových skupín sociálnej práce, ku ktorým by mali pristupovať s porozumením a k riešeniu ktorých by mali v budúcnosti profesionálne prispievať. Študenti a študentky, ale najmä sociálni pracovníci a pracovníčky v praxi sú totiž v súčasnosti stále častejšie konfrontovaní s nepriaznivými sociálnymi situáciami ľudí, ktorých príčiny sú aj globálnej povahy. Ide napr. o dôsledky zmeny klímy, hromadenia toxických materiálov a odpadu pochádzajúcich z priemyselných procesov či vojenských akcií; o dôsledky ničenia prírodných zdrojov pre ich nadmerné využívanie človekom, či o znižovanie biodiverzity. V súvislosti s týmito prírodnými zmenami sa zvyšuje výskyt a zrýchľuje tempo katastrof a traumatických udalostí, ktoré, spolu s následkami vojenských a politických konfliktov, dramaticky zhoršujú podmienky pre bežné fungovanie ľudí (Payne 2023).

Pre všetky uvedené (a mnohé iné nepomenované) dôvody, je nevyhnutné zvyšovanie pripravenosti študentov a študentiek sociálnej práce hľadať odpovede na nové výzvy medzinárodnej sociálnej

práce, ako riešiť sociálne problémy ľudí ukotvené v nastavení globálnych sociálnych štruktúr a aké mechanizmy k tomu využívať. Weiss, Gal a Katan (2006) vidia vo vzdelávacích cieľoch zameraných na otázky sociálnej politiky cestu, ako u študentov a študentiek rozširovať ich všeobecné poznanie, zlepšovať schopnosť analyzovať sociálnu politiku, podporovať ich kritické myslenie a chápanie záväzkov k sociálnej spravodlivosti, či chápanie vzťahov sociálnej politiky a sociálnej práce. Takéto vzdelávanie zároveň ponúka nástroje, ako rozvíjať intervenčné zručnosti potrebné pre ich budúce angažovanie sa v sociálno-politickej aréne (napr. v oblasti advokácie, negociácií, lobingu, budovania koalícií, formovania kampaní, či spolupráce s médiami), a to všetko nielen v domácom, ale aj medzinárodnom prostredí a v mene medzinárodných cieľov podpory sociálneho blaha ľudí (EK 2021).

ZÁVER

Príspevok sme titulovali vo forme otázky, či môže byť sociálna práca nemedzinárodná. Ak by sme dôsledne vychádzali z toho, že hovoriť o „medzinárodnom“, znamená mať na mysli niečo, čo sa týka viac ako jednej krajiny (Healy 2012), potom by sociálna práca mohla byť aj nemedzinárodná, a to vtedy, ak by reflektovala na úzke národné, regionálne či lokálne problémy a aspekty. Je to však v súčasných podmienkach reálne? Hlbším zaobraním sa danou problematikou pripúšťame, že pôvodná otázka nebola postavená tak, aby mohla byť jednoznačne zodpovedateľná: že „áno“ (sociálna práca môže byť nemedzinárodná) alebo „nie“ (sociálna práca nemôže byť nemedzinárodná). Ide skôr o to, ako chápať podmienenosť súčasných problémov jednotlivcov, rodín, skupín a komunít, prečo sa formujú, k čomu slúžia a akým spôsobom sa majú využívať medzinárodné mechanizmy (organizácie, deklarácie, dokumenty) a schémy podpory (napr. zdroje v rámci jednotlivých EÚ programovacích období), keď má byť zachovaná národná (regionálna, lokálna) suverenita pri hľadaní riešení zodpovedajúcich špecifickým životným okolnostiam a potrebám konkrétnych ľudí.

Zoznam bibliografických odkazov

- EK, 2021. *Akčný plán na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv*. [online]. [cit. 2025-05-10]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b7c08d86-7cd5-11eb-9ac9-01aa75ed71a1.0022.02/DOC_1&format=PDF
- HEALY, Lynne M., 2012. Defining International Social Work. In: L. M. HEALY a R. J. LINK, eds. *Handbook of International Social Work. Human Rights, Development, and The Global Profession*. Oxford: Oxford University Press, p. 9-15. ISBN 978-0-19-533361-9.
- HEALY, Lynne M. a Rosemary J. LINK, 2012. Introduction. In: L. M. HEALY a R. J. LINK, eds. *Handbook of International Social Work. Human Rights, Development, and The Global Profession*. Oxford: Oxford University Press, p. 3-6. ISBN 978-0-19-533361-9.
- IFSW, 2014. *Global Definition of Social Work* [online]. [cit. 2025-05-10]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- OSN, 2015. *Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj* [online]. [cit. 2025-05-10]. Dostupné z: https://unis.unvienna.org/unis/sk/topics/sustainable_development_goals.html
- PAYNE, Malcolm, 2023. Critical Eco Practice. How Should It Develop in Social Work Practice Thinking? In: *Czech and Slovak Social Work*. Vol. 23, No. 4, p. 4-17 [online]. [cit. 2025-05-11]. Dostupné z: https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2023/08/SP4_2023-web-1-1.pdf
- PAYNE, Malcolm, 2005. *Modern Social Work Theory*. London: PALGRAVE MACMILLAN. ISBN 978-1-4039-1836-9.
- REPKOVÁ, Kvetoslava, 2016. *Legitimita a pramene sociálnych intervencií*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove [online]. [cit. 2025-05-11]. ISBN 978-80-555-1558-8. Dostupné z: <https://elibrary.puplib.sk/elpub/view/isbn/9788055515588>
- SMUTEK, Martin, 2013. Sociální politika a sociální práce. In: O. MATOUŠEK a et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 166-169. ISBN 978-80-262-0366-7.
- TKÁČ, Vojtech, 2017. Kohézne politiky, inklúzia/integrácia, exklúzia/marginalizácia. In: B. BALOGOVÁ a E. ŽIAKOVÁ. *Vademecum sociálnej práce. Terminologický slovník*. Košice: FF UPJŠ v Košiciach, s. 176. ISBN 978-80-8152-483-7.
- VLÁDA SR, 2021. *Vymedzenie národných cieľov do roku 2030 v kontexte Akčného plánu na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv – návrh* [online]. [cit. 2025-05-10]. Dostupné z: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/26765/1>
- WEISS, Idit, John GAL a Joseph KATAN, 2006. Social Policy for Social Work: A Teaching Agenda. In: *British Journal of Social Work*. Vol. 36, s. 789-806 [online]. [cit. 2025-05-10]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/249285542_Social_Policy_for_Social_Work_A_Teaching_Agenda

Afiliácia

Príspevok vznikol s podporou projektu VEGA č. 1/ 0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce*.

Kontaktné údaje

prof. PhDr. Kvetoslava REPKOVÁ, CSc.

Inštitút edukológie a sociálnej práce,
Filozofická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove,
Ul. 17. novembra č. 1, 080 01 Prešov,
Slovensko
Email: kvetoslava.repkova@unipo.sk